

Het passieprincipe : noThing but the Real Thing.

Mark Kinet

Uit : Michel Thys en Mark Kinet (Red) (2002), *Liefdesverklaringen. Over perversie, liefde en passie*. Acco: Leuven/Leusden, p 155-173)

*De wereld kent slechts uitzonderingen.
Regels zijn uitzonderingen op uitzonderingen.*
Alfred Jarry

Psychanalyse, c'est la science du particulier.
Jacques Lacan

*The lunatic, the lover and the poet
Are of imagination all compact.*
William Shakespeare

Proloog

Als we dan liefhebben, liefhebben
Tussen veel papier, holle mannen en metaal,
Laten we dan liefhebben zoals mij goeddunkt:

Liefhebben met de rust van de onrust, niet
Die van de routine, elkaars ogen verliezen
En weer ontdekken, voorbij de huizen gaan,

Het land in, de streling van onbekende struiken
Ondergaan, de wind proeven op een steeds andere tong,
De maan zien en de zon in een kaartloze baan.

En laten de vrienden snel verouderen, worden
Tot waardevolle verhalen, en die meter aarde
Is slechts vruchtbaar waarop wij gaan.

Met dit ‘Gedicht’ weigert Remco Campert (1976, p. 81) het tekort of –psychoanalytisch gesproken- de castratie. Hij propageert een programma van permanente passie. Hij weet beter, natuurlijk. Deze verzen werden ongetwijfeld geschreven tegen de regen en beter weten in. Maar is het subversiefste doel van kunstenaar en adolescent niet ons te vervreemden van onze gerieflijke, huisbakken schijnwereld en ons van namaak te bevrijden? (Conrad, 1999, p. 25) *NoThing but the Real Thing?*

Ik verwijs nogmaals naar Campert (ibid. p. 92): ‘Wie bouwt aan zijn kunst/vernietigt zijn huis,/ vindt geen slaappleats meer,/geen veiligheid, geen wekker,/geen lamp om bij te lezen./zijn schoenen raken afgetrapt,/zijn ogen vuil,/zijn lichaam luchtig van ontucht./Onder het moordenaarslicht van de te kleine stad/verraden zich al zijn gebaren...’

Voor Lacan zoals voor Freud is de realiteit van het Onbewuste een ondraaglijke, traumatische en uiteindelijk seksuele waarheid (1973, p. 138). Onze fundamenteelste passie is dan ‘*la passion de l’ignorance*’, de passie van het niet-willen-weten (1975, p. 110) van deze waarheid.

Daartegenover zou ik *l’ignorance de la passion* willen stellen, het niet-willen-weten van de passie. De passie immers is gevaarlijk, disruptief, excessief, onregelend, ja zelfs dodelijk. Ze roept zoals we verder zullen zien dan ook veelal defensie op. We denken aan de woorden van William Blake (1996, p. 47): ‘*Tyger, Tyger burning bright/in the forests of the night./What immortal hand or eye/could frame thy fearful symmetry?*’

Maar wat is anderzijds een leven *zonder* passie? Slauerhoff (1978, p.112) schreef een gedicht getiteld ‘*in Nederland*’ waarin hij er zich over beklagt dat er nooit, neen nooit een mooie passieoord gebeurt. Bij hem klinkt dit ontbreken van de passie als een ondraaglijk tekort. Of deze klacht nu nog terecht is wil ik in het midden laten maar is de passieoord niet juist het kookpunt, het cataclysm van de passie?

Passieoord als een oraal-kannibalistisch hoogfeest, waarbij het ‘object’ tegelijk wordt verslonden en vernietigd?

Volgens de media van tegenwoordig is verliefdheid louter kwestie van chemie; moeten we de passie en a fortiori de passieoord dan niet beschouwen als een kwestie van *kernfusie*? Een nucleaire reactie waarna we *the morning after* temidden de vernieling en verwoesting van de geliefden kunnen zeggen: ‘*together they did lie/in the last knot love could tie?*’

Parijse Kant

Het woordje ‘passieoord’ brengt mij alleszins onmiddellijk bij Lacans uitspraak over het Woord als de Moord op het Ding (1966, p. 319) en aldus ook *linea recta* naar *das Ding* met hoofdletter, waarrond naar mijn mening de passie en dus ook deze voordracht zal draaien.

Maar wat was ook alweer dat Ding met hoofdletter? Ik keer even terug naar een van de bekendste zinnestukjes uit de filosofie: ‘*das Ding-an-sich ist ein Unbekanntes*’ van Kant.

Er is volgens Kant een kloof tussen *fenomenon* en *noumenon*, tussen de schijn (van woord en beeld) en het wezen. Een schilderkunstige en wereldberoemde weergave van dit statuut van het Ding is ‘*La trahison des images*’ of ‘*Ceci n’est pas une pipe*’ van Magritte. Wat men ziet is niet een pijp, maar het beeld van een pijp en het woord voor een pijp. Beeld en woord hebben in zekere zin *das Ding-an-sich* vermoord. Zij zijn niet *the Real Thing*.

In latere publicaties vervangt Lacan het Ding meer en meer door het object kleine a. Het Ding figureert vaker in zijn vroege post-Kantiaanse werk en in de op Lacan geïnspireerde

Het is de realiteit van de afgrond en de luchtmens waarover nogmaals Lucebert (1953) het heeft. Het is het lievelingsparcours van de kunstenaar die schuilt in elke adolescent en van de adolescent in elke kunstenaar. Kiezen zij immers niet allebei voor de passie uit principe ?

Ten tweede : als het Woord de Moord is op het Ding kunnen we de passie een poging noemen het Ding te reanimeren. Deze reanimatie moet echter bijtijds gestaakt worden, zoniet is de afloop fataal.

Het enige wat voor de koppeling tussen verlangen en drift kan zorgen (Verhaeghe, 1998 p. 203) is *a crazy little Thing called love*. De seksuele verhouding is immers een *mission impossible*.

Er is veel liefde nodig om mild te blijven glimlachen om deze meest grandioze en *alzumenschliche* mislukking.

De laatste woorden zijn -zoals het de liefde past- voor de dichter, in dit geval Frans Kuipers (2000, p. 31).

Bellenblazers. Zilverpratens.

Al wie verre reizen maken,

Bedden die van liefste kraken.

Zij die aan kwalen lijden of aan kou.

Jullie die verpffffft zijn in het blauw.

Alles wat geen amen kent.

Jij die niet te noemen bent.

Anna Annatevja Mazzeltoff.

1 druppel droomvoer

op 1 vingerhoed sterrenstof.

Rijkdom, ramspoed, rottens.

Alles wat verborgen is.

Sta mij terzij, goudste van al,

Liefde, laatste die nog licht geeft

In het donkere dal.

Literatuur

Andreas, H. (1975), *Gedichten 1948-1974*. Bezige Bij, Amsterdam.

Benvenuto, B. (1997), *Once upon a time : the infant in Lacanian theory*. In B. Burgoyne & M. Sullivan (ed.), *The Klein-Lacan dialogues* : 19-32. Rebus Press, London.

Blake, W. (1996), *William Blake*. Everyman Paperback Classics, London.

Campert, R. (1976), *Alle bundels gedichten*. Bezige Bij, Amsterdam.

Conrad, P. (1999), *De Metamorfose van de Wereld. De cultuurgeschiedenis van de twintigste eeuw*. Manteau/Anthos, Antwerpen/Amsterdam.

Courteaux, W. (1987). *Romeo en Julia. William Shakespeare. Verzameld Werk*. Pelckmans, Kapellen.

De Martelaere, P. (1994), *Een verlangen naar ontroostbaarheid*. Meulenhoff, Amsterdam.

De Rougemont, D. (1949), *Liefde en avondland*. Uitgeversmaatschappij Holland, Amsterdam.

- Fink, B. (1997), *A clinical introduction to Lacanian psychoanalysis*. Harvard University Press, London.
- Freud, S. (1905), Drie verhandelingen over de theorie van de seksualiteit. In: *Sigmund Freud – Nederlandse Editie: Klinische Beschouwingen 2*, p. 49-179.
- Freud, S., (1908), Infantiele theorieën over seksualiteit. In: *Sigmund Freud – Nederlandse Editie: Klinische Beschouwingen 2*, p. 83-99.
- Freud, S. (1912), Bijdragen tot de psychologie van het liefdeleven II: Over de meest verbreide vernedering in het liefdeleven. In: *Sigmund Freud - Nederlandse Editie: Klinische Beschouwingen 2*, p. 183-198.
- Freud, S. (1920), Aan gene zijde van het lustprincipe. In: *Sigmund Freud – Nederlandse Editie: Psychoanalytische Theorie 1*, p. 93-161.
- Freud, S. (1921), Massapsychologie en Ik-analyse. In: *Sigmund Freud – Nederlandse Editie: Cultuur en Religie 5*, p. 11-94.
- Freud, S. (1930), Het onbehagen in de cultuur. In: *Sigmund Freud – Nederlandse Editie: Cultuur en Religie 3*, p. 79-173.
- Freud, S. (1937), De eindige en de oneindige analyse. In: *Sigmund Freud – Nederlandse Editie: Klinische Beschouwingen 4*, p. 219-265.
- Kinet, M. (1992), Het (on)gerijm(de) van de jonge Werther. Poëzie en Adolescentie. *Mededelingen Belgische School voor Psychoanalyse 17*, p. 23-33.
- Kinet, M. (1996), Weerzien met... Melanie Klein. *Tijdschrift voor Psychotherapie*, p. 197-211.
- Kinet, M. (1998), Nazomernachtdroom : de puber over tijd. In N. Vliegen & P. Meurs (red.), *Het voorjaarsontwaken*, p. 65-79. Garant, Leuven/Apeldoorn 1998.
- Kuipers, F. (2000), *De tafel van wind*. Atlas, Amsterdam.
- Kundera, M. (1986), *Ondraaglijke Lichtheid van het Bestaan*. Ambo, Baarn.
- Lacan, J. (1966). *Ecrits*. Seuil, Paris.
- Lacan, J. (1994). *Le Séminaire livre IV. La relation d'objet*. 1956-1957. Seuil, Paris.
- Lacan, J. (1986). *Le Séminaire livre VII. L'éthique de la psychanalyse*. 1959-1960. Seuil, Paris.
- Lacan, J. (1991a). *Le Séminaire livre VIII. Le transfert*. 1960-1961. Seuil, Paris.
- Lacan, J. (1973). *Le Séminaire livre XI. Les quatre concepts fondamentaux de la psychanalyse*. 1964. Seuil, Paris.
- Lacan, J. (1991b). *Le Séminaire livre XVII. L'envers de la psychanalyse*. 1969-1970. Seuil, Paris.
- Lacan, J. (1975). *Le Séminaire livre XX. Encore*. 1972-1973. Seuil, Paris.
- Lesourd, S. (1994), *Adolescences... Rencontre du féminin*. Erés Ramonville, Saint-Agne.
- Lucas, J. (2000), Lacan and language : the dialectic of das Ding. *Clinical Studies : International Journal of Psychoanalysis*, Vol. 5, Number 2, Fall 2000.
- Lucebert (1953), *Van de afgrond en de luchtmens*. Bezige Bij, Amsterdam.
- Lucebert (1974), *Verzamelde Gedichten*. Bezige Bij, Amsterdam.
- Meurs, P. en Vliegen, N. (red.) (1998) *Het Voorjaarsontwaken*. Garant, Leuven/Apeldoorn.
- Moyaert, P. (1991), Fenomenologie van de eros. In H. Bleijendaal, J. Goud & E. van Hove (red.), *Emanuel Levinas over psyche, kunst en moraal*, p. 33-45. Ambo, Baarn 1991.
- Moyaert, P. (1994), *Ethiek en sublimatie*. Sun, Nijmegen.
- Moyaert, P. (1998), *De mateloosheid van het christendom*. Sun, Nijmegen.
- Nasio, J. -D. (1992), *Cinq leçons sur la théorie de Jacques Lacan*. Rivages, Paris.
- Nietzsche, F. (1983), *Afgodenschemering of hoe je met de lezer filosofeert*. Het Wereldvenster, Bussum.
- Nobus, D. (1997), Theorising the comedy of sexes : Lacan on sexuality. In B. Burgoyne & M. Sullivan (ed.), *The Klein-Lacan dialogues* : 105-124. Rebus Press, London 1997.

- Paglia, C. (1992), *Het Seksuele Masker. Kunst, seksualiteit en decadentie in de westerse beschaving*. Prometheus, Amsterdam.
- Person, E. S. (1989), *Dreams of love and fateful encounters*. Penguin, New-York.
- Schokker, J. en Schokker, T. (2000), *Extimiteit*. Boom, Amsterdam.
- Seifert, J. (1985), *En Vaarwel !* Agathon, Weesp.
- Slauerhoff, J. (1978), *Alleen in mijn gedichten kan ik wonen*. Nijgh en Van Ditmar, Amsterdam.
- Stevens, A. (1998), Incidence clinique de la puberté. *Zigzag. Bulletin de l'ACF-Belgique*, 8, p. 56-60.
- Thys, M. (1995), De fascinatie voor incest. In M. Thys & R. Vermote (red.), *Trauma en Taboe*, p. 85-116. Garant, Leuven/Apeldoorn 1995.
- Thys, M. en Vermote, R. (red.) (1995), *Trauma en Taboe*. Garant, Leuven/Apeldoorn.
- Thys, M. (1999), Intieme afstandelijkheid. *Tijdschrift voor Psychoanalyse* 1, p. 5-15.
- Van Bouwel, L. (2000), Bijna doodgaan aan niet kunnen sterven van liefde. *Mededelingen Belgische School voor Psychoanalyse 28 bis*, p. 33-48.
- Verhaeghe, P. (1994a), Psychotherapy, psychoanalysis and hysteria. *The Letter. Lacanian Perspectives on Psychoanalysis*, 4, Autumn 1994, p. 47-68.
- Verhaeghe, P. (1994b), *Klinische psychodiagnostiek vanuit Lacans discours theorie*. Idesca, Gent.
- Verhaeghe, P. (1995), Neurosis and Perversion : Il n'y a pas de rapport sexuel. *Journal of the Centre for Freudian Analysis and Research*, 6, Winter 95, p. 39-63.
- Verhaeghe, P. (1996a), *Tussen hysterie en vrouw*. Acco, Leuven/Amersfoort.
- Verhaeghe, P. (1996b), The Riddle of Castration Anxiety : Lacan beyond Freud. *The Letter. Lacanian Perspectives on Psychoanalysis*, 6, Spring 1996, p. 44-54.
- Verhaeghe, P. (1997), The crucial problems : the end of treatment, transmission and institutionalisation. *The Letter. Lacanian Perspectives on Psychoanalysis*, Spring 1997, p. 117-122.
- Verhaeghe, P. (1998), *Liefde in tijden van eenzaamheid*. Acco, Leuven/Amersfoort.
- Verhaeghe, P. (1999a), Subject and Body : Lacan's struggle with the Real. *The Letter. Lacanian Perspectives on Psychoanalysis*, 17, Autumn 1999, p. 79-119.
- Verhaeghe, P. (1999b), Social bond and authority : everyone is the same in front of the law of difference. *Journal for The Psychoanalysis of Culture and Society*. Oct. 99
- Vestdijk, S. (1960), *De glanzende kiemcel*. Nijgh en Van Ditmar, Amsterdam.
- Zizek, S. (1992), *Enjoy your symptom !* Routledge, London/New York.
- Zizek, S. (1996), *Schuins beziend*. Boom, Amsterdam/Meppel.
- Zizek, S. (1997a), *Het subject en zijn onbehagen*. Boom, Amsterdam/Meppel.
- Zizek, S. (1997b), *The plague of fantasies*. Verso, London/New York.